

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ
2 крл.

Дүжүт ажаап алышкыны—шалыпчы фронт

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭРЛЕР

Куш-культура башкылары, улуг пионер вожа-
тылары, школанын башкылар-коллектив өөреник-
чилерин куш-дамыр кижизидилгезин денеленин
белдидер дээш школада партия, комсомол органи-
зациялары-биле кады бир демниг ажилдаар ужу-
луг.

«Шынның»
рейдизи

MAHA

BAC

Рейд бригаазынын к
В. ЧАДАМБА, район
динин даргазы, Д. СА
ния чолаачызы, Х. МО
дентизи.

жигуинери:
дун улусту контроль комите-
ИГЛАР, Ак-Довурак АТБ-за-
ДУШ, «Шыншын» корреспон-

КАДЫК КАМГАЛАЛЫНДА КЭО

Эмелге албан черлеринге болгаш камгалаа органнарында күш-ажалды эртемге үнелген организастары амы уюу чутула айттырларын бирээни болуп турар. Күш-ажалды ыңчаар организастары эмелге болгаш профилактика ажалынын ажалы болгаш медицина ажалдыкчаларын мергежилни белгилерине ийгилин бээр.

Республиканын кадык камгалаа системазында КЭО-ну 1970 чылдан эгелен непереткен. Амы уюу Тыванын бүтү эмелге-профилактика черлеринде болгаш камгалаа КЭО-ну талаш-биле чөвүлелдерин тургускан. Эчиге кирерини мурнунда контролду чорудар 12 кабинетти, интенсивити терминин 3 палатанын тургускан. КЭО-нун стенидин кылган. Тос эмелге черлеринде чыгыс болгаш ийн талалыг

селекторлуг харылаа ажалдап турар. 33 эмелге албан черлеринде электорлуг саналга машиналарын ажаллап турар. Кадрлар болгаш КЭО талаш-биле чөвүлелдер республика эмелге-профилактика диспансеринде, туберкулез аарыгларында удуз диспансерде (ааргалары А. К. Гончаренко, Б. А. Яковлев, Ф. Я. Зип) эки ажаллап турар. Республика эмелге-профилактика ажалыг экижидер талаш-биле койну кылган. Ийн аарыг кижилерге эм сыктыртыр ширинтерини төпчүктөн арга-биле аарыгларын организастаан. Соолту чылдарда медицинанын ортумак эртемниг 294 ажалдыкчалары холушмак мергежилдин шигээлиг алган. Олар херек апарганда бот-боттарынын орнуна ажаллап болур.

Онкология диспансеринде аарыг кижилерини үчүдүн перифоккартаага хол-биле ажаллап кылырын республикада эне баштай чоруткан. Чырык ситализациянын, ийн талалыг селекторлуг харылаанын тургускан.

Республиканын туберкулез аарыгларында удуз диспансеринде тыныш органнарын туберкулезинден чаа аарап кижилерини картотегин кылган. Медицина ажалдыкчаларын күш-ажалын чингидири-биле биче механизацияны непереткен.

Барыш-Хемтик районун эмелге-профилактика биче-биохимия болгаш камгалаа лабораторияларын тургускан. Экижидер кыр мурнунда шигээлиг кабинетин организастаан. Оон түнелинде ийн эмелге-профилактика ажалыг экижидер. Чамдык районнарада удуз камгалаа эмелге-профилактика ажалын эде

эмелге-профилактика бригады аарыг ажаллап, аарыгын төгүзүп бижиринге диктофонну ажаллап турар.

КЭО-ну коомка непереткен турарынын бир чылдааны ага чөвүлелдерге четпес дузалап, кадрларын спеландизастар ажалын чөвүлелде чорутпайн, медицина ажалдыкчаларын албан-хүлээлелерини шын авер хуваап турарында.

Чертутп калык камгалаа черлеринде КЭО-ну непереткен турарын эки дуржулга бар. Ол дугайын бо чылдын августу Кызылга болуп эртен республиканын кадык камгалаа черлеринде КЭО-ну непереткен турарынын талаш-биле конференция дымнап бис.

Чикээ, Ульяновск областын эмелге-профилактика ажалыг экижидер непереткен. Эзэн хей терлерде телевидения сел-

дикторлуг харылаанын ажаллап турар. Мурнакты дуржулганын, экономиктиг билгилерини школаларын тургускан. Оренбург областа кол өмчилерини мергежилни бедидер доктормал семинар, Саратов областын кадык камгалаа килдинде экономика талаш-биле семинар ажаллап турар. Браснодар крайда кадык камгалаа албан черлерини КЭО талаш-биле көрүлдө-конкурсуни чарлаан.

РСФСР-нин областтарынын хей кезинде медицина документациянын таарымчалыг кылган, эртеле-башкарылга болгаш харылаа системазын экижидер. Аарыг кижилерини баш бурунгаар шигинчир кабинеттерин тургузары ажалга эи таарымчалыг болуп турар. Ол кабинеттерге аарыг кижилерини хан башымчалыг хуваап болгаш оларны специ-

дистерге чорудар. Москва кооркуускомуну кадык камгалаанын кол эргелелинин эмелге-профилактика КЭО-ну непереткен солу. Ийн эмелге-профилактика харылаа техникалары болгаш автоматтыг башкарылга херекселдери-биле хандырттыган. Кировтун, Москванын, Мурманскинин, Кемеровун чамдык эмелге черлери аш-чөөлелеткээр черлерини столовалар болгаш ресторанныр тресттеринче, хеп чур черлерини коммуна ажал-агыл черлеринче шигинчир. Новокузнецкиде, Ленинградта, Москвада бухгалтер операциянын тепчүктөн. Краснодар крайини Армавир хоорайынын каттышкан эмелге-профилактика харылаа солу. Ийн ажал кылгыр шигээлиг чидирин кижилерини документаларын бичке машинаны-биле бижип долдуруп турар.

Өзүр өлүрүр салгакчаларын кадык камгалаа талаш-биле ажалдыг арга-методун саймалангайдыр хуваап чутула айттыр. Урутар-нын рахиттен аарымын болдурбас дээр профилактиканын чангыс аай аарымын медицинада ажаллап турар. Ону Ленинградтын педиатрия институтуну рекомендациянын дугаар чоруткан.

Бо чикеттиг солу ажалдарын бичип республиканын эмелге черлеринге непереткен күзүнтү.

Г. ПРОКУДИНА,
Республиканын санитар-чирдыктын бажымчалыг кол өмчиги.

Бугу-ниити өөредилге

КИЧЭЭНГЕЙНИ КОШКАТПАС

Нюити билгиле школазынын программазын эки шигээлиг ап шыдаас, угаан талаш-биле сайыргалы арай коомка урутар өөренир дузалап школазын Кызыл районун Чертун суурда ам эзэн каш чылдарда туруп келген. Бо аразында школазын материалдыг баазазын бижыккан, колдуу-ла дээр эртемниг бажымчалар-биле четче хандырттыган.

Бо школазын өөреникчилери куррунун долу хандырылгазында турар болгаш хууш дөрт каттап чеченир. Ол дээр ала-недерден ашка-көпөк тыртпас. Мында өөреникчилер аажок чингеткен программа-биле өөренип турар болгаш соолту кичээлдерини шактарын база кызыркан. (Билген дөртү чедир кичээлдер 45-45 минут-талаага уламчылаар болза, бештен өрү кичээлдер 40 минута урулдулар).

Эртен 1975—1976 өөредилге чылында республиканын амы-бүрү районнарындын 150 ажал уруг бо школага өөренип кыштаан болгаш олар барык шупту дараазынын кластарына шигээлгенер.

Чамдык районнарын улус өөредилге килдистерини мындыг школазын ажалын билгиле, хамаарышкан деңсээринде турар бо школазын өөреникчилерини өөредилге эгелээр бечилер организасты-биле чедирип кээп турарлар.

Бо школага ыраккы Мөнгүн-Тайгалан 22 уруг өөренип турар. Мөнгүн-Тайга районун, ылангыла оон эргелелин эи Ооржак Даш-оолун, сагыш чован кичирини-биле, бо урутар школага чотурү үзүнчө шупту четпелен келгенер. Моон кооманировкалап барган бажымчал уруг дузаны челиип, район эргелелин болу-биле ийн өөреникчилер урутарын чымшкан, Кызылга чедиринкен.

Танды районда «Революциянын чамдыкы» база «Россия» сохоттардан каап өөренип турар өөреникчилер кончут организастыг келдирер. Өөредилге эгелээр чоокшулап орд, ол сохоттар боттарынын

Бо улуг авер, дүрген чорур катер айылыга таварышкан суднога дуза чедиринге кезээде белем. Оон профессионалы далайга өрт өмүрүн берур.

Бо болза каа хевирини дуза чедирер катери-дир: от хала-вы-биле демиселге чедирини чус мотр черге суг чаштырар чеди аппараттар, химиктиг эргемок чутула реагентилерини долу-биле чыып алганы, адантың соонда, боттарынын херзэн тергини эки билер, дүрген, шиптирилг, дикил кижилерини ордыны ону хандырып турар.

Совет Земелинде дуза чедириниң ындыг албан чери чартын чус чыл амыр туруп келген болгаш хөгжүп келген. Е. СВЕТТИН фотоз. ПМА.

«СЫРЫНДАН СЫЛДАНГЫ»

Ары-Бажынын чолу «Сырындан сылдангы» деп сесту баага уткамы, коомалык таварылаага бола ажаллап бергилээр, Амидыралда электри чириниң чутулаа, ажалга тоо кужуун негелдес үнелеттинмес уагу.

Суурда шуптуу албан черлерин, экижидер, школазын болгаш интернаты адааска бичи кижилерге лаа, керосин, соларга суралаан чуртгаларды кудумчаларда далай катан уруушкан, бечилешкен-дээр турарлар.

Чуескиг урууру тобарга-лаарга жимдик: шал төгүдө каада тургускан казыларчык догу ирил баксыраан, ийн шигелден демир убазын дайдыр эзеп, коомка баксыраан. Тываның мурнуу талаш-деңсээр, ылангыла өөрү өске районнардан онзагай — болгончок хадымч оран.

Ары-Бажынын кудумчаларында улаанга электри убазын чыгарып бола ораштынган чыгыкчалар, зарын айымалдыг деп «Сырындан сылдангы» деп коомка сесту тымалган үндетини мнра. Уагу авер тегин, зарын есаалдыкка бичи үстүп дүжүкүлээр апарган.

Эр-херекселди, зарын деп-синиң бичи, чуну-дээр чар-

тын, септеп эдилээр ажалыг. Бичишкенде электри чирини мурнуу чыдарбаага уагу чыгыкчалар турган, а бо чылдыг эгеленден бээр барык улашкан, ону септеп харылаар кижиги тымалбастан.

«Коммунизмге өркү колдоотун баштар чери, мында кедээ Советтин куускомун ол айыргыч кичилей сал-байла турар.

Суурдун кол кудумчуларынын бирээни Октябрьскааны чиккеке айтып болур. Мында дөргөн хире өрөгө, бо чылдык март айдап бээр, электри чирини үзүлген бажыкчалар чурттал олурар. Каш убаа айтырыг тургускан, кеше биле бичиришкан кижирбиз дээр. Амидыралда чедир түнел чок арттыг болган.

Чырык — амидыралда коа чүлүдүп бирээз. Электри кылпастаан кудумчаларда чуртгаларынын элбикчилерини, эр чүлүдүрүр машыналары, ур үлээр иштинде ажаллаа чок туруп келген.

Ары-Бажында коа электрик мнра. Шугуру-оол, суурда жон-төр К. Болот-оол олар оода ону бичи калчыл сайым чов-авер шипер боор.

М. ЭРЕС-ООЛ.

ЧОГААДЫКЧЫ МАРГЫЛДАА

РИГА. Совет амыктарга—70 чылдарын мергелешчилеринге» тудаскайын, совет патриотизмингиде ыдылар, сипиккен ырлар Латвиянын хан-ыссылалыга чамгаланып турар. Совет ырны анык күүс-сидикчилерини бүтү-өпкөл.

(СЭТА).

Арыг-шевер турзун

Төрөн хоорайын азы суур перспективтиг хөгжүдери, кудумчу азы квартал бурзуун көрүшүг чалайжыдыр чурт-таачи бурзууну хулаагелди, бүтү-ниитини дээр. Арыг-шевер болгаш ногаанчылыга ажаллап калыштылга база чутула холбаалыг.

Бажым чаны уаастотарын чөп ажаллаар, алаа карто-фель, ногаа олуртуп, өң-базып четек өстүрер, кудумчуларга ыш, чалап үнүштер тарып талаш-биле чарышты чер-терде херекселер чөвүлелери, кедээ Совет куускомнары организастап турар. Бо айтырыг бичинде канчаар тургустууганын чиккеке айтып болур.

Эртен кедээ Советтин куускомун, суурда херекселер чөвүлелерини эрчегилгил пазыны дугаар «Бойдуштуу хайраа» деп темага организастаан дегелге солу болган. Чарыштып түнелинде хол-баштыр ону баш бурунгаар хандычалыг болоткан.

Дегелге 15 агиткарир ажалы-биле 65 өг-бүлө база 8

албан организация коллективтерини кирешкен. Кимини бажымчалыг чам, уаастоту эки кылдынганын, кайы бажымчалыг азы коллективтиг деңсээр арыг-шевер болганын, ногаанчылыга талаш-биле көрүшүг кудумчу, азы кварталын эи Александр Төмүрге уаастоту комиссия шигелен, а чарышты негелдес чөпөкө күсеткен дугаарыга бурзуун база илереткен.

Албан организация талаш-биле район эмелге-профилактика харылаа килдинин коллективтерини махаттырган. Эштер М. Жапсалаев, Т. Бойду, М. Шигин-Хой оларны уаастоту № 4 база 8 болган 11 агиткарирларын организасты эки ажаллаан жери онзаап үнелген. Бажым чанынын уаастоту нога тарымалдыг, четек үнүштүт, деңсээр арыг-шевер болганын, ылангыла кат-чирини өөрүгө кылып билири дээр К. Исам, Е. Бегин, А. Махсир, В. Долмекко ышкан эштер тилектеге санаттырганын.

А. ООРЖАН.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 22-ДЕ
МОСКВАДАН
7.30—«Орус аян-чорукчулар болгаш шипелешчилер». Н. Н. Микашук-Мастай.
8.00—«Амидыралдыг адрес-тер».
8.45—8.55—«Чансар».
8.55—«Мартин Иден». Теле-шигиниң баштайгы көрүзү. Д. Л. Лондонун романы болгаш раскел-тарын дугаар 1-ги кез-зе.
9.55—«Пирк програмказы».
10.20—«Бичип сандык».
10.50—«Горнестер, харыла-нар».
11.35—«Уруларга фильм».
«Огнискенин позове-на». Уран-чечен филе-м.
13.00—«Медээлэр».
13.10—«Державинскийн ады-биле».
14.00—«М. Рейсеп ырлар тур».
14.10—14.20—«Чансар».
14.20—«Мартин Иден». Теле-шигиниң баштайгы көрүзү. 1-ги кез-зе. | 15.20—«Документалдыг экран».
Шугуку Р. Рождес-твенский дамчылыг-таны чорудар.
16.35—«Пирк програмказы».
17.00—«Уес». Информастыг программа.
КЫЗЫЛДАН
17.30—«Аймаарал». Уран-чечен телефильм.
18.35—«Телемедээлэр».
18.50—«Парпан холдуң эгел-диз». Мультифильм.
19.05—«Азы динтиг төвүндө».
Дамчылыга.
19.45—«Телемедээлэр».
19.55—«Чаралар».
МОСКВАДАН
20.15—20.25—«Чансар».
20.25—«Амидыралдыг адрес-тер».
21.10—«Төрөн ажаллаар».
21.40—«Мартин Иден». Теле-шигиниң баштайгы көрүзү. 1-ги кез-зе.
22.40—«Мр-76».
23.00—23.30—«Уес». Информастыг программа. |
|---|---|

Бажың-балгатты өрттен камгалаар

Кышкы одалга үзүнниг эгел-дизини-биле холбаштыр чурт-талда, албан организация черлерини, бажымчалыга база мал ажал-агылгыг фермаларга кажаа-хораага өрт айымын уе берип болур. Хайгаарла чокка калганын планир, электроплатка, олаттыглан сүтү-лар болгаш еске-дээр өрт үндүрүп болуу дег херекселдерини калыг аймы-когаралга чедирип болурун кижиги бурзу билген турар ужурут.

Өрттүн уе бээр чылдаанын чүдөл дээр. Чамдык кижилерини, ажал-агыл, бугу-дур черлерини удурутукчуларынын өртке удуз аймыл чок байдалды тургузурун хем-тегерин алап, ону бөзүп ага дүжүкчилер бичи сагыла-зынын түнелинде бооп турар.

аймыкчаларын хойну адап болур. Өрттү өжүрүрүн бугу-дур ааргаларын билбенинде долган-дыр турар кижилерини хөрлөөзүн өртү баш удуз тайдалын шыдавазында база өрт өжүрер черде дүрген ылангылаан когаралын хем-чөөл улагыды болур.

База чикек. 1975 чылдын декабрь 9-та Бай-Тайга райо-на Тээли суурга электри дам-чылар сымарындактарын ажаллаан үненинде ийн салды өрттөгөн. Оон түнелинде күрүнениң өт-хөргөни-линге улуз когарал болган. Ал-бан черлеринге, чуртталга ба-жымчаларга өрттү долдурба-зы-биле өртке удуз аймыл чок байдалды тургузуу, ону негел-десини шыгыны сагып, шын кууседип, өскөлдөр ону не-

гөөр херек. Чүте дээр, күрү-нениң база хууза өчү-хөргө-нини өрттөн камгалаар—сө-дөт хамааты кижиги бурзуун дөрт хулаагелден болгай.

Одалга үзүнниг эгел-дизини-биле холбаштыр печкаларын ба-за еске-дээр одалга система-зынын белегини хынаары чуту-ла. Одалганын бугу үзүнниг печканын хөзүн ийн айда бир каттап арыткан, ол ышкан печкаларын өрттү эрттир ийн-тези чутула. Өрттү одалтын-га печканын кырында демир-изин, чарыгыл байр болгаш туубуттар бузулган, өрт-тү үндүрүп болур.

Печкага от кылыр үеде бе-шиш, керосин болгаш еске-дээр дүрген кылар чүдөөр ажал-лап болбас, олар чашымшкы-бан чедирер. От хын чыдар су-гунуң азы печканың аксын ажалы тургуспас, ону чогулга саазын, ыш чытырбас, деп база еске-дээр кымыччал чүд-дөргө отта чоокшулап ажал-лас. Одалганын сүтүгү хай-гаарал чок каап болбас. Чам-дык кижилерини ийн хулау, чедир кышкан хөмүр-дашты ийн туудурап чөвүлчө төкө-нинде өрт үнүп болур.

Өртке удуз камгалаа чер-лериниң чөпшөөрлө чокка де-мир сүтүгү ажаллап турар. Кижилер база бар. Ону ажал-лаар дээр өртке удуз аймыл чок байдалды тургуза-зынын чуртун хажымчы тур-гудур. Моон алгаш көргө, өрттүн хей киле одалганын сүтүгүлардан үнүп турар, ыл-чангап чуртгалыкчалар-да, ал-бан организация, бугу-дур

черлерини удурутукчулары сүтүгүларын, одалга система-ларынын шынарын хылап, чо-гур хемчегин алыр болза эки.

Амы уюу электринин кү-жүн, газын, электроплаткалар ажаллап турар бажым чок, ылангыла оларын шын ажал-лаарын кижиги бурзуунуң бил-ген турары чутула. Өрттүң бир кол үндөниң—электри чет-киниң, электриг херек-селдерини тургузууну шын авер болганын. Ичтангап бир дугаарында электри четки-ниң септелгенин шын чору-дар херек. Бажымчал, албан черинден үнүп чоруттарда электриг херекселдерин, чырыкты өжүрүрүн утпалы-нар.

В. ПЕТЕРИМОВ.

Тыва АССР-ни Иштиги херектер министрствозун өртке удуз камгалаа килдизиниң инспектору.

Редакциянын АДРЕЗИ: ИНАЕКС 667000

Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчуу, бажым № 4. ТЕЛЕФОНЫ: Редакторун 2-24-63, редакторун ораманчыларын 2-33-24, 2-31-75, пропаганда кылдынын 2-31-75, харыскалгач секретарын 2-23-54, ширтиги амырал килдизиниң 2-37-43, кудумчу килдизиниң 2-23-54, кедээ ажал-агыл кылдынын 2-21-47, үлетүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-21-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 2-20-60, корреспондартын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-43, секретариаттын 2-23-35, солу келбей барганда 2-32-75 телефоно болгаш.

Тыва АССР-ни Министрлер Чөвүлелин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымнын талаш-биле эргелештиг типографиялы (Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчуу, бажым № 1).

ТС-01176.